

Yttrande från Referensgruppen

Danderyd, 27 Maj 2024

- Företrädare för Föräldraföreningar och Skolråd på Balderskolan, Ekebyskolan, Enebybergsskolan, Kevingskolan, Kyrkskolan, Långängsskolan, Stocksundsskolan och Vasaskolan

Generella reflektioner

Referensgruppen har som representanter för vårdnadshavare och de kommunala skolornas föräldraföreningar och skolråd deltagit i flertalet möten under våren, samt tagit del av och diskuterat data och slutsatser. Vi är mycket positiva till processen och har uppskattat transparensen och de öppna dialogerna med utredare, tjänstemän och förtroendevalda. Framförallt har vi värderat att utredningen har drivits baserat på data, att den objektivt undersökt och försökt förstå och agera på fakta.

Referensgruppen vill betona att man ser mycket positivt på denna skolutredning, som väsentligt skiljer sig från den förra både i sin form och sina slutsatser.

Skolutredningens analyser

Vi stöttar slutsatserna i rapporten. Nedan summerar vi några av de viktigaste, för att uppnå en gemensam förståelse för situationen i den kommunala skolan i Danderyd.

Kapacitet

Slutsats: De kommunala skolorna har haft ett vikande elevantal de senaste åren - likt de flesta andra kommuner i Sverige. Detta har delvis drivits av ett minskat elevflöde från andra kommuner och till friskolor, och inte bara av en befolkningsminskning. Till följd av minskat elevantal har kommunen haft ett överkapacitet i lokaler, framförallt på Kevinge och Vasa. Med en nyligen genomförd tomställning av icke använda lokaler har vi nu totalt 360 tillgängliga skolplatser, och en beläggningsgrad om ca 85-90%, vilket får anses högt. Befolkningsprognoserna visar på en stabiliserad och långsiktigt ökande nivå framåt.

Djupare resonemang: Totalt har antalet elever i kommunala skolor minskat med 338 elever mellan åren 19/20-23/24¹. Skolutredningen visar hur minskningen 20/21-23/24 är dels drivet av demografi (ca 50 barn), men även ett minskat nettoinflöde från andra kommuner (ca 100 barn), samt skifte till friskolor iom Svalnäs övergång från kommunal till privat regi (ca 70-100 elever).

Utredningen har också tydliggjort kapacitetsbalansen²:

- 125 tomma skolplatser / 5 klassrum (som idag används till annat)³
- Ytterligare 236 platser om alla klasser skulle fyllas upp till 25 elever /klass⁴

¹ Figur 3

² Tabell 5

³ 4 strategiskt tomställda klassrum på Vasaskolan, dvs 100 tomma platser, exkluderas.

⁴ 100 tomma skolplatser hänförliga till 4 strategiskt tomställda på Vasaskolan klassrum exkluderas

- Totalt ca 360 möjliga platser vilket innebär en beläggningsgrad på 85-90%⁵

En beläggningsgrad på 85-90% ligger i det övre spannet jämfört med andra kommuner, men ger utrymme för en hälsosam flexibilitet för att vara beredda att ta emot elever från fristående aktörer vid behov (ex. inför HT 24; ingen åk 4 Elevverket)

Ekonomi

Slutsats: I takt med minskande elevantal är lärdomar från andra kommuner att det är viktigt att arbeta med kontinuerligt förbättringsarbete, och att säkra skolornas kvalitet trots minskande volymer. I Danderyd har "verksamhetspengen" (skolpeng exkl. hyror) dock urholkats kraftigt under flera år, både på totalen och per elev, vilket har drabbat våra barn i form av betydligt minskade medel för undervisning och fritidsverksamhet. I tillägg har det inte funnits en proaktiv lokalförsörjningsstrategi och tillräckligt stöd till drabbade skolor. Vi hade kunnat undvika underskott men har saknat en effektiv drift från kommunen i form av korrekt analys, transparent dialog med förtroendevalda samt adekvata rekommendationer och åtgärder

Djupare resonemang: Skolpengen per elev har minskat i reella termer under åren 2018-2022, men justerades upp med de extra 15 MSEK under januari 2024. Med den korrigeringen är skolpengen per elev tillbaka på samma reella nivå som 2018. Dock har den **totala verksamhetspengen** minskat till följd av minskat antal elever.

Under perioden 2018-2022 ökade inte skolpengen i takt med inflationen och därmed blev pengarna som fanns kvar för verksamheten betydligt mindre (då kostnader som framförallt kommunens lokalhyra räknades upp med KPI), vilket, tillsammans med minskat totalt elevantal, ledde till neddragningar i skolan. Skolutredningen har visat att skolenheterna behövt göra neddragningar om ca 15% på kostnader för personal, skolmaterial etc under perioden 2020-2023, och att det totalt handlat om 40-50 årsarbetare över tid⁶.

Utöver skolpeng och lokalhyror är klass-storleken den enskilt viktigaste drivaren av en balanserad ekonomi. Skolutredningen visar att det krävs klasser kring 23 elever för en sund ekonomi. I de kommunala F-6-skolorna har vi 44 klasser med färre än 23 elever⁷ (dvs >40% av klasserna) vilket har drivit ekonomiska svårigheter. Notera: här gäller det att hitta en sund balans vad gäller klass-storlek där Referensgruppen förespråkar 23-25 elever i linje med forskningen. Se mer under avsnittet Kvalitet.

I diskussioner med Utbildningsnämndens förtroendevalda under hösten 2023 har det framgått att de verkliga drivarna till de ekonomiska problemen inte tillräckligt tydligt lyfts till detta forum, och att därmed viktiga diskussioner och åtgärder uteblivit.

⁵ 360 tomma skolplatser / (3100 max kapacitet - 100 tomställda platser på Vasaskolan - 100 skolplatser Resursklass Vasaskolan - 100 skolplatser Anpassad grundskola Kevingskolan)= 12.8% tomma platser i kommunal Grundskola F-6, dvs 87% beläggningsgrad

⁶ Möte 3, Skolutredningen; Referensgruppen

⁷ Per Tabell 15

Kvalitet

Slutsats: Danderyd håller en god relativ kvalitet i de kommunala skolorna, men har ett betydande förbättringsarbete framför sig innan vi kan konstateras ha "Sveriges bästa skola" - vilket vi finner stöd i data från både Skolutredningen, extern analys och vårdnadshavarna. Framförallt ser man en nedåtgående trend i den kommunala skolans kvalitet och attraktivitet, vilken måste hanteras skyndsamt för att förhindra ytterligare elevtapp med tillhörande ekonomiska konsekvenser.

Djupare resonemang: Kvaliteten är i förhållande till rikssnittet god i de kommunala skolorna för kommunen som snitt. Dock har Danderyd unika socioekonomiska förutsättningar - förmodligen de bästa i Sverige - vilket innebär att elever är ovanligt väl rustade hemifrån; vi bör därmed ställa mycket högre krav på resultat.

Även om skolorna som helhet visar goda resultat, är det oroande att det i både Vasa och Kevinge är många som inte ens når upp till betyget E i samtliga ämnen. En hög personalomsättning på dessa skolor (uppåt 20-30% under flertalet år) visar att det funnits utmaningar under många år på dessa skolor.

En viktig indikation på kvalitet är antal elever per lärare. Forskning på området visar tydligt att klasstorlek och andel lärartid per barn påverkar resultat och studiero på både kort och lång sikt⁸. Danderyds F-6 skolor ligger över rikssnittet vad gäller antal elever per lärare och på vissa skolor (ffa Balder och Kyrk) så högt som 40% över⁹.

Efter skolvalet åk 4 HT24 finns flera klasser nära 30 barn, vilket går emot forskning och rekommendationer från Sveriges lärare. Framöver är det viktigt att fokusera på kvalitet, inte bara ekonomi; vi anser att målet bör vara 23-25 elever/klass.

Vi anser att vi har en bra skola men långt ifrån Sveriges bästa och framförallt att **kvaliteten och attraktiviteten minskat**, vilket syns i:

- Skolutredningens analys: 15% neddragningar 2020-2023, minskning om 40-50 årsarbetare, sämre lärartäthet än Sverige-snittet, halverat elevflöde från andra kommuner
- Extern granskning: Danderyds kommun är #15 i Länsförsäkringars skolranking¹⁰. Som referens kan nämnas att Lidingös skolor rankas #3
- Vårdnadshavarnas betyg: I en enkät med kommunens vårdnadshavare i maj 2024 (n= 877), uppger **mer än en fjärdedel** att de **inte** skulle rekommendera en vän att flytta till Danderyd utifrån kvaliteten på de kommunala skolorna

Skolutredningens rekommendationer

Referensgruppen stöttar överlag rekommendationerna som läggs fram i skolutredningen, och ser dem som en välbalanserad samling av nödvändiga förbättringar inom förvaltning och drift. Vi förutsätter att dessa åtgärder kan få ekonomin i balans igen. Vi är eniga med skolutredningen om att årskursdifferentiering

⁸ IFAU Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering år 2012

⁹ Ref tabell 10

¹⁰ Länsförsäkringar: "Sveriges mest barnvänliga kommun", maj 2024. Utvärderar fritid, skola och trygghet. Skolrankingen baseras på lärartäthet, personaltäthet, lärarbehörighet, kostnad för läromedel/verktyg per elev samt bibliotek

eller skolstängningar inte skulle lösa de verkliga problemen, och dessutom är förknippande med väsentliga risker. Vidare är det viktigt att säkra stabila beslut, dvs att frågan om strukturella förändringar ej tas upp igen inom 3-5 år om inte förutsättningarna dramatiskt förändras.

Dock anser vi att rekommendationen om tillskjuten finansiering bör dubblas (från ca 4.9 MSEK till ca 10 MSEK) för att kompensera för de senaste årens brister samt att framtida viktiga punktinsatser inte ska finansieras via minskad verksamhetspeng för skolenheterna.¹¹

En skola av hög kvalitet är inte bara viktig för våra barn, utan även avgörande för vår kommuns attraktionskraft. Högsta prio för vår kommun måste därför nu ligga på den viktiga resan mot "Sveriges bästa skola". Detta kommer kräva Sveriges bästa...

...“verksamhetspeng”

- I en vårdnadshavar-enkät uppger 92% att de vill prioritera kommunens resurser på att få en skolpeng i nivå med bästa jämförbara kommuner. Vidare uppger 95% att skolpolitik blir en viktig fråga för dem i nästa kommunala val.¹²
- Vi får INTE upprepa misstaget att urholka verksamhetspengen. Kommunen bör införa en styrning baserat på verksamhetspeng (per Skolutredningens förslag), och hålla den i nivå med de bästa i Sverige.

...skolpersonal

- För att attrahera och behålla kompetent personal krävs konkurrenskraftiga löner, stabilitet och inte minst tydlighet om att skolan kommer satsas på
- Det är avgörande att skolans finansiering fortsätter styras till den dagliga verksamheten, och att undvika att bygga kostnader för admin, chefslager etc

...skolledning

- Vi måste skapa förutsättningar för rektorerna ute på skolorna att satsa på undervisning, fritids och trygghet - och inte tvinga dem att lägga all kraft på att skära kostnader
- Vi måste också identifiera skolor där rätt ledning saknas, och då göra justeringar

...förvaltning

- Nya bildningsdirektören har hittills gjort ett gott intryck på Referensgruppen
- Han har dock ett stort arbete framför sig att ställa om förvaltningen från vad som idag uppfattas som en traditionell, administrerande beställarorganisation (som var ansvarig för Skolutredningen 2023) till en kunnig, proaktiv och samarbetande organisation som kan axla ett ökat ansvar kring samordning, styrning och ledning och ge rektorerna bästa möjliga förutsättningar
- Detta anser Referensgruppen kräver stora förändringar i både arbetskultur, kompetensnivå och därmed förvaltningens sammansättning.

Nästa steg - Referensgruppens rekommendationer

Vi ser fram emot en fortsatt dialog med förvaltning och förtroendevalda för att följa skolans verksamhet och ökande kvalitet över tid. Vi föreslår konkret att

¹¹ Baserat på antagande om behov motsvarande 1 årsarbetare per kommunal F-6 skola à 600tsek: 8 x 600 = 4.8 Msek

¹² Enkät med vårdnadshavare på samtliga kommunala skolenheter F-6, n=877, maj 2024

Bildningsdirektören fortsatt träffar Referensgruppen en gång per termin för att reflektera kring situationen på skolenheterna, följa utvecklingen samt identifiera var Föräldraföreningarna tillsammans med Förvaltningen kan göra skillnad. Vi vill även föreslå att Referensgruppen en gång per år träffas med Utbildningsnämnden, framförallt inför budget och andra viktiga beslut, exv. skolval.

Det är viktigt att säkra en uppföljning om ett år kring status på Skolutredningens rekommenderade åtgärder samt kvalitet på skolan: här tror vi det är viktigt att följa ett antal "KPIer", per skola: ex Verksamhetspeng, Personaltäthet, Personalomsättning, Klasstorlekar etc (se appendix för mer detaljer kring möjliga KPIer).

Slutligen, med den nya utredningen i handen, är vi lättade att KS lyssnade på kommunens invånare i november 2023 och återremitterade den tidigare skolutredningen. Det bör finnas gott om lärdomar kring både vår kommuns kompetens, arbetssätt och process att ta vidare. Med nuvarande korrekta förståelse för problembild och förbättringsområden ser vi dock goda möjligheter att kommunen på allvar ska kunna nå ambitionen om Sveriges bästa skola!

Appendix: Förslag till KPIer - för diskussion

- **Verksamhetspeng:** Säkerställa bibehållen köpkraft (exkl lokaler) och ranking jämfört med andra kommuner.
- **Personaltäthet:** Vi behöver ge vår personal rätt förutsättningar att jobba med barnen bland annat genom att ha rimliga gruppstorlekar. Vi vill också att all personal värderas eftersom de skapar trygghet hos barnen och rekommenderar att utöka begreppet *läartäthet* till *personaltäthet*.
- **Personalomsättning:** Vi vill kunna följa personalomsättning inkl. vikarier, som en indikation på stabilitet och god skolledning och god arbetsmiljö för personalen som i förlängningen innebär god arbetsmiljö för barnen.
- **Klasstorlekar:** Utredningens beräkningar grundas på en klasstorlek om 25 elever. Vi anser att den nivån ej bör överskridas, och att större klasser än så bör undvikas (i linje med aktuell forskning (IFAU - Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, år 2012), så att inte ökade klass-storlekar blir en ekonomisk lösning som påverkar kvalitet och attraktivitet på sikt.
- **Verksamhet vs. administration (MSEK):** Säkra att finansieringen främst går till undervisning/fritids och inte till att bygga chefslager och förvaltning.
- **Fritidsverksamhetens attraktivitet:** Hur många inskrivna på fritids (%) som indikation på dess attraktivitet. Detta är en starkt bidragande orsak till elevernas trygghet och studiero.